

Ihmiset ja eläimet näyttävät elokuvissa yhtä tyhmiltä

Pietari Kylmä & Eero Yli-Vakkuri (Ore.e Jalostamot: Hevoslinja)

Hevoslinja-projektin kesällä 2014 toteuttama Turun ja Helsingin yhdistänyt ratsastuspeformanssi toimi uudenlaisen energiatalouden herätteenä ja alustana, joka on mahdollistanut tutustumisen nykyhevoseen. Ratsastuksen jälkeen projektin työskana on ollut hevosiin liittyvä asenneilmasto, yhdyskuntasuunnittelun eläinvihamielisyys, energiapolitiikka ja kulttuuriperinnön elävöittäminen. Taiteilijaryhmän ehdottamasta näkökulmasta tulevaisuutta on suunniteltava välittömässä suhteessa toisiin eliölajeihin.

Mäntän kuvataideviikoilla esitelty *Tullaan yhdessä, lähdetään yhdessä* -elokuva on yhteenveto Turku-Helsinki-ratsastuksesta sekä kuvaus hevosen muuttuneesta roolista medioituneen nyky-yhteiskunnan jäsenenä. Elokuva tehdessä havaittiin, että kun eläin ja ihminen asetetaan rinnakkain samaan mediaan, ne näyttävät hetkellisesti samanvertaisina. Jakaessamme kerrontatilan eläimen kanssa, meitä molempia tulkitaan elokuvan ehdoilla ja viestimme hetken aikaa samalla kielellä. Tämä on mahdollista, sillä elokuva on rinnakkain asettuneiden hahmojen ja liikkeiden taidetta. Nauhoitettu ihmiskieli ja hevosen hörähdykset ovat heittopusseina samassa audiovisuaalisten signaalien virrassa.

Näyttäydymme hetken tasavertaisina, mutta toinen päätyy lautaselle. Kuinka eläinten oikeuksia voidaan edistää kuvallisella kerronnalla? Tämä on avoin kysymys.

Hevonen on media

Vaikkeivät hevoset näy arjessamme, niillä on jälkitemillisessä yhteiskunnassa aktiivinen ja yhä merkittävämmäksi kasvava rooli. Hevonen on muuttunut energiaa ja työtä tuottavasta kumppanilajista affektiivista työtä tekeväksi harrastus- ja urheilukumppaniksi. Nykyhevonen on tunnetyöntekijä, jonka tehtäväksi on asetettu ihmisen stressin purkaminen, alaselän fysioterapeuttinen hoito ja työntekijän irrottaminen *läppärintakaisesta minästä*. Tässä se onnistuu peilisolukojensa, joustavuutensa ja laumasensitiivisyytensä avulla. Hevonen on kuin luotu mediayhteiskunnan paineisiin: hevoslauma on prototyyppi – erityisesti sosiaalisen median muokkaaman – mediakulttuurin monisyisyydestä, visuaalisten merkkien ja affektien ristivedosta. Eläimelle lauman “tykkäykset” merkitsevät hyvinvointia.

Talleilla harrastajat kokoontuvat hevosen ympärille teatteritilaa muistuttaviin puolikaariin ja heijastelevat ratsastuskokemuksiaan eläimen kautta. He tuottavat hevosen yksilöksi tarinankerronnan, huhujen, ilmaistujen pelkojen ja toiveiden, sekä sosiaalisten medioiden hetteikössä. Hevossuhdetta kuvitetaan paikallisilla esiintymisillä, pukeutumisella ja erityisen sanaston kautta. Suhde jatkuu tallin ulkopuolella epäpaikallisesti, tallityttöjen Instagram-tileillä #horsefie'iden muodossa, blogeissa sekä videojulkaisuissa. Hevosella on historiallinen rooli visuaalisissa järjestyksissä ja sen rinnalla näyttäytyminen luo edelleen merkityksiä.

Viime vuosisadan puolivälin työhevonen yksilöityi työsuoritteessaan, mutta nykyhevonen yksilöityy osana vapaa-aikaa ja siihen liittyvää identiteettipolitiikkaa. Se palvelee hyvinvointiamme kulttuuri- ja hoivatyöläisenä, jonka välityksellä koemme elämän rikkaana ja tasapainoisena. Mitä yhdenmukaisempaa työtä ruutujen takana teemme sitä merkityksellisempiä harrasteet ovat yksilöllisyyden muodostumiselle. Hevosen yhteiskunnallisen roolin hahmottaminen mediataiteen keinoin on luontevaa, sillä se on medioitu (välitetty, kuvattu, representoitu) siinä missä nykyihminenkin.

Eläinten mediaoikeudet

Eläinten oikeuksia koskeva keskustelu törmää usein kysymykseen älyjen tasavertaisuudesta. Mikäli eläimet mielletäisiin yhtä älykkäiksi kuin meidät ihmiset, niiden syöminen ja alistaminen olisi vastenmielistä. Onneksemme älykkyyden merkinä pidetään loppupeleissä kielellistä osaamista. Ollakseen vartenotettava yksilö, on kyettävä jakamaan älykkyyttään puhumalla ja kirjoittamalla. Kulttuurit, joissa oppiminen tapahtuu hitaasti kasvokkain, jäävät altavastajiksi (Tästä syystä käsityöläisiä pidetään tyhmempinä kuin akateemikkoja. Hevoset ovat käsityöläisiä jäyheimmästä päästä!). Nykyiset mediatekniikat eivät kykene välittämään hevosten kulttuuria, sillä ne tukevat vain ihmislajin aisteja. Hevosille keskeiset haju- ja kosketusaistit jäävät paitsioon, joten kuvien kautta välitetyt tarinat ovat alisteisia ihmisen näkökulmalle.

Hevosen esittämistä koskevat eettiset kysymykset eivät koske ainoastaan elokuvantekijöitä. Hevostalleilla eläinkokemusten mediointiin sisältyvät vastuun kysymykset ovat jokapäiväistä arkea. Eläimen tempuista kertovat juorut vaikuttavat, miten siihen tulevaisuudessa suhtaudutaan. Mikäli eläin leimataan hankalaksi, mielikuva heijastuu siihen, miten muut harrastajat sen kanssa toimivat. Puhumiseen liittyy erityinen vastuu, eläin ei voi selittää

tekojaan ja kertomukset vaikuttavat sen elinkaareen. Sosiaaliset mediat lisäävät vastuullisen viestinnän tärkeyttä. Internetistä hevosen nimellä hakemalla löytyy dokumentteja, jotka esittävät mielipiteitä yksilön luonteesta ja laadusta. Nämä vaikuttavat sen vastaanottamiseen kuten pörssianalytikkojen puheet osakkeiden hintakehityksistä.

Eläinkuvan rikastuttaminen tiettyjen eläinyksilöiden varassa on riskaabelia, sillä totutusta poikkeavat kuvaukset voivat vaikuttaa yksilön tulevaisuuteen negatiivisesti. Henkilötietolaki ei suojaa eläinten oikeuksia. Turun ja Helsingin yhdistyneen ratsastusperformanssin mahdollistanut tuolloin kuusivuotias suomenhevonen **Toivottu Poika** on "elokuvatähti", joka esiintyi kesän mittaan lehdissä, televisiossa ja sitä kuultiin radiossa. Jutut on huomioitu tarkasti hevosen kasvattajan, hevoseen sen eri elämänvaiheissa suhdetta luoneiden harrastajien ja nykyisenä kotina toimivan tallin tahoilta. Toivotun Pojan käytöstä tullaan hamaan loppuun asti vertaamaan siitä medioiden kautta luotuun tarinaan.

Stereotyyppistä käytöstä

Ruuduista välittyvät eläinkuvat ovat polarisoituneita. Eläimet esiintyvät sankareina, roistoina tai uhreina. Elokuvantekijällä on kiusaus jatkaa eläimiin liittyvien stereotyyppien vahvistamista, sillä eläintarinoiden kautta on perinteisesti käsitelty ihmiselle arkoja tunteita: kiitos bonobo-apinoiden voimme käsitellä inestisiä tuntemuksia kiihkottomasti. On oireellista, että mitä enemmän ihmiskunta on modernilla aikakaudella tuottanut elokuvia, sitä huonommin itse eläimiä kohdellaan. Samalla kun mediakulttuurin tuotteet kertovat eläimistä emansipatorisina hahmoina Jack Londonin *Erämaan kutsu* -teoksen Buck-koirasta *Babe*-elokuvan possuun, on valtaosa lähipiirimme eläimistä suljettu tuotantolaitoksiin. Totalitaarinen lihatuotantokone esiintyy rinnakkain luonnonkaipuun kanssa.

Elokuvantekijät ovat siloposkisen tehokkuusajattelun vallassa. Elokuvissa näkyy ainoastaan otoksia, joissa eläin toimii käsikirjoituksen mukaan ja tuotannot rullaavat kuin teurastamon linjasto. Esimerkiksi *Babe*-elokuvan possu esitti 48 eri eläinyksilöä. Babe ei siis ole possu, vaan yleistys possusta. Järjestely takasi sen, että kuvauksiin saatiin aina yhtä motivoituneen näköinen eläin. Mutta missä muut 47 possu odottelivat kun yhtä kuvattiin? On myös ongelmallista, että eläimet vieroitettiin lajistaan, korvaamalla niiden ilmeet korostetun inhimillisillä hymyillä ja reaktioilla.

Tuotantokoneistostaan huolimatta, *Babe*-elokuva on saanut aikaan ympäristöhyvää. *Baben* ja vastaavien sympaattisten eläintarinoiden ansiosta monet ovat herkistyneet eläintenoikeuksille. Mutta kun teemme eläintensuojelua koskevia päätöksiä mediatuotteiden välityksellä, mitä me oikeastaan suojelemme? Jääkö suojelumme piiriin vain sovinnaisia eläimiä? Entäpä jos *Baben* kaltaiset inhimillistetyt eläintarinat tekevät todelliset eläimet täysin tarpeettomiksi? On luotava monisyisempiä eläinkuvia.

Rauhoittava miesääni

Varsaa syödään ruudulla. Luontodokumentin miesääni kertoo, ettei luonto tarkoita pahaa. Veritekoja tyyntellään ihailevalla kerronnalla, jolla vahvistetaan luonnonlakien muuttumattomuutta (sama freelance-miesääni juontaa myös historiadokumentteja). Eläinten pahaluontoisuuden kieltäminen ja esittäminen ympäristössään vain harmonisesti toimivina, ilkeyteen kykenemättöminä olentoina estää meitä suhtautumasta niihin ehyinä hahmoina, joilla on oma tahto. Luonto ei ole harmoninen, vaan jaetusta tilasta ja resursseista käydään jatkuvaa neuvottelua. Mikäli eläimet eivät saa olla pahoja, niiltä viedään valinnanvapaus. Siksi on järkevää ajatella, että eläimet voivat toimia ihan ilkeyttään. Tunnustuksen kautta voidaan kasvattaa tasapuolisempaa suhdetta: "Kappas toi heppa on ihan yhtä paska tyyppi kuin mäkin".

Eläimillä voi olla samanlaisia tarpeita ja haluja kuin meillä. Niiden oikeuksien ajaminen tukee myös ihmisyhteiskuntien heikompien asemaa. Alipalkatut tunnetyöläiset ovat samassa rintamassa nykytyöhevosten kanssa. Poliittisella analogialla on historiallinen pohja. Yhdysvaltain etelävaltioiden orjayhteiskunnassa eläimet saivat kokea nahoissaan laajemman yhteiskunnan paineet: plantaasilla työskentelevät orjat pystyivät ilmaisemaan vääryyden kokemuksensa ainoastaan kurittamalla vielä alemmassa asemassa olevia eläimiä. 1800-luvulla vaikuttanut orjuuden vastustaja **Frederick Douglas** kirjoittaa, kuinka ihmis- ja eläinorjien asema muistutti paljolti toisiaan etelävaltioiden rotupolitiikassa. Kyse oli siis symbolisen tasolla tapahtuvasta sorrosta, jossa yhteiskunnan rotuja erotteleva rakenne ulottui myös lajien väliseen suhteeseen.

Kaksi *Tullaan yhdessä, lähdetään yhdessä* -elokuvassa esiintyneistä nykyhevoskulttuurin edustajista ovat ratsastaja **Heikki Mikola** ja suomenhevonen **Kullannuppu**. Parivaljakko on ratsastanut Turun keskustassa pian kuuden vuoden ajan ja on tuttu näky kauppatorin Hesburgerilla. Kesän päätteeksi Mikola ja Kullannuppu julistivat kanssamme ratsastamisen

taiteen ja muotoilun tekniikaksi. Julistus sinetöitiin kaupunkiratsastusnäytöksellä New Performance Turku -festivaalin yhteydessä. Eleen myötä taidetta voidaan jatkossakin tehdä ratsain. Hevosen selästä koettuna ympäristö tulee ymmärretyksi yhdessä eläimen kanssa ja kaupunki näyttää siltä, miten se on suunniteltu. Kun tästä asemasta kuvataan elokuvaa, hevonen voi toimia dollyna ja grippinä. Kuva keikkuu ja tärisee.. Mutta sillä on tarkoitus. Impressionistitaiteilija **Pierre-Auguste Renoir**'n suussa elävin sanoin "pensselin veto jättää maalaukseen merkin sielun seismograafisesta liikkeestä". Heiluva kuva on merkki toislajis-sensiitivisestä mediasuhteesta.